

EKONOMSKI RAZVOJ I GOSPODARSKE KRIZE: UČINAK PANDEMIJE COVID - 19 NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Barać, Antonela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:359625>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-18**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni preddiplomski studij, Marketing

Antonela Barać

**EKONOMSKI RAZVOJ I GOSPODARSKE KRIZE: UČINAK
PANDEMIJE COVID – 19 NA HRVATSKO GOSPODARSTVO**

Završni rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni preddiplomski studij, Marketing

Antonela Barać

**EKONOMSKI RAZVOJ I GOSPODARSKE KRIZE: UČINAK
PANDEMIJE COVID – 19 NA HRVATSKO GOSPODARSTVO**

Završni rad

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

JMBAG: 0111128755

e-mail: abarac@efos.hr

Mentorica: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate Study, Marketing

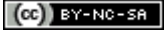
Antonela Barać

**ECONOMIC DEVELOPMENT AND ECONOMIC CRISES:
IMPACT OF THE COVID – 19 ON THE CROATIAN ECONOMY**

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Antonela Barać

JMBAG: 0111128755

OIB: 47949343343

e-mail za kontakt: antonelahrbarac7410@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski studij, Marketing

Naslov rada: Ekonomski razvoj i gospodarske krize: učinak pandemije COVID – 19 na hrvatsko gospodarstvo

Mentor/mentorica diplomskog rada: Izv. prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 13.09.2021. godine

Potpis Antonela Barać

EKONOMSKI RAZVOJ I GOSPODARSKE KRIZE: UČINAK PANDEMIJE COVID – 19 NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

SAŽETAK

U radu se prilikom istraživanja ove teme razmatraju i analiziraju ekonomske krize kroz povijest. Objasnjava se povijest ekonomskog jaza Republike Hrvatske te struktura BDP-a. Analizom će se obuhvatiti predviđanja i kretanja ekonomskih indikatora u Republici Hrvatskoj i Europskoj Uniji, a koji su izazvani pandemijom COVID – 19, kao i mjere države i Europske Unije za ublažavanje posljedica krize. Pokušat će se odgovoriti na istraživačko pitanje na čemu je nužno temeljiti ekonomski rast i kako ublažiti posljedice pandemije COVID – 19 na hrvatsko gospodarstvo. Ujedno, pokušat će se objasniti na koji način i kako može malo otvoreno gospodarstvo poput Hrvatske prebroditi nastale otežavajuće razvojne okolnosti. Prilikom razrade predmeta istraživanja, koristio se, u velikom dijelu, teorijski okvir prethodnih istraživanja kroz referiranje na relevantnu domaću i inozemnu literaturu iz područja o ekonomskim krizama. Cilj ovog rada je pokušaj prikaza na koji je način Republika Hrvatska probleme ekonomskog razvoja izazvane pandemijom COVID-19 zaokrenula prema pozitivnom smjeru izlaskom iz krize i kakve je posljedice i tragove globalna kriza ostavila na Republiku Hrvatsku.

Ključne riječi: COVID – 19, gospodarska kriza, ekonomski razvoj, hrvatsko gospodarstvo
Europska Unija

ABSTRACT

The research of this topic considers and analyses the economic crises through history. Therefore, this paper also deals with the history of the economic division and the Gross Domestic Product (GDP) structures. Furthermore, the analysis includes movements and predictions of the economic indicators in the Republic of Croatia and the European Union caused by the pandemic of COVID-19. Also, it is necessary to analyze and measure used how to mitigate the aftermath of the crisis. Finally, the study will try to answer what Croatia should base its future economic growth and reduce the aftermath of the pandemic.

This study also tries to show how a small country like Croatia can overcome the obstacles it faces. The study's theoretical framework uses prior studies and refers to the relevant domestic and foreign literature about economic crises. This paper aims to demonstrate how the Republic of Croatia succeeded in changing the problems of its economic development (and how did the COVI-19 pandemic impact the Republic of Croatia).

Keywords: COVID-19, economic crisis, economic development, Croatian economy, European Union

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Metodologija rada.....	2
3. Općenito o krizama.....	2
4. Svjetska kriza i posljedice krize na hrvatsko gospodarstvo	4
5. Pandemije kroz povijest.....	6
6. Pandemija COVID – 19.....	7
6.1. Utjecaj COVID – 19 na društvo i ljudska prava	8
6.2. Utjecaj COVID – 19 na turizam.....	10
7. Ekonomija za vrijeme pandemije COVID – 19.....	11
7.1. Utjecaj COVID – 19 na bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama.....	13
7.2. Utjecaj COVID – 19 na dionice	17
7.3. Utjecaj COVID – 19 na stopu nezaposlenosti.....	19
7.4. Utjecaj COVID – 19 na svjetsku trgovinu robom.....	21
7.5. AS – AD model korona šoka i višestruki udari COVID – 19 u ekonomskom kružnom toku	23
7.6. Učinci pandemije COVID – 19 na cijene.....	26
8. Zaključak	30
Literatura.....	31

1. Uvod

Evidentno je kako svaka država teži općem blagostanju svog stanovništva pa se, svaka na svoj način, suočava s nizom različitih problema, bilo da su ti problemi političke, ekonomske ili opće društvene naravi. Ipak, na putu ostvarivanja blagostanja, događaju se izazovi koji se teško mogu predvidjeti, a mogu ostaviti značajan trag po ljudske živote, ali i ozbiljne ekonomske posljedice. Već se u povijesti pojavljuju prve zarazne bolesti koje su se širile na teritoriju neke države. Posljedice koje su ostavljale su bile, naravno, značajne i izrazito negativne po stanovništvo te zemlje i po ekonomiju te zemlje, ali su često bile geografski ograničenog doseg. Pandemija COVID – 19 globalnog je karaktera, utječe na cijeli svijet i na svaki gospodarski sektor. Ova je pandemija pokazala koliko je globalizacija fenomen dubokih korijena i širokih doseg. Osim ozbiljnih zdravstvenih problema stanovništva, ona utječe i na zdravstveni sustav, stabilnost institucija, stabilnost gospodarstva. Neposredno, uz te posljedice javljaju se „pritajene i tihe“ posljedice, a one se odnose na promjene mentalnog zdravlja ljudi, depresije, anksioznosti i drugih mentalnih te emocionalnih promjena. Isto tako, zasigurno utječe na potrošače i njihove kupovne navike pa i moći, zbog čega dolazi do smanjenja potražnje, jer zbog manjih prihoda (nezaposlenost kao posljedica ekonomske krize ili oprez zbog situacije) potrošačima treba sve manje proizvoda kako bi zadovoljili svoje egzistencijalne potrebe. Zbog navedene pandemije došlo je do naglog i neizvjesnog procesa zatvaranja granica diljem svijeta, međunarodna razmjena proizvoda i usluga je „stala“, a mnogi poduzetnici su morali zatvoriti svoja poduzeća. COVID – 19 pandemija je zasigurno nešto posve neočekivano i, osim „teorija zavjere“ ili dobrih znanstveno-fantastičnih filmova, nitko ju nije mogao predvidjeti i pripremiti se za njezino sprječavanje, kako bi zaštitili svoje stanovništvo i gospodarstvo od neuravnoteženosti. Svrha ovog rada je utvrditi kakav utjecaj je pandemija COVID-19 imala na hrvatsko gospodarstvo i zemlje članice te kakve je posljedice ostavila na njih te će se pokušati naglasiti kako jedino gospodarski rast (temeljen na „zdravim djelatnostima“) stvara osnovicu za realizaciju društveno – ekonomskih ciljeva neke države.

2. Metodologija rada

Glavni cilj ovog rada jest prikazati kako je pandemija COVID – 19 utjecala na gospodarstvo, kako su se države nosile sa zdravstvenim (i ostalim) krizama kroz povijest i na koji način su takve krize utjecale na slabije razvijene zemlje. Problematika teme ovog rada usmjerena je na analizu utjecaja pandemije COVID – 19 na društvo i promjene koje su nastale kod potrošača, na koji način je došlo do promjene u ugostiteljstvu i ostalim uslužnim djelatnostima, kako se kriza odrazila na promjene vezane na tržištu rada (nezaposlenost), ali i cjelokupnu ekonomiju. Utjecaj pandemije na ekonomiju se može promatrati kroz kretanje bruto domaćeg proizvoda, potrošnju kućanstva, podizanje kredita, kroz međunarodnu trgovinu (odnosno uvoz i izvoz proizvoda i usluga) te druge pokazatelje. Predmet istraživanja je analiza gospodarstva država članica Europske Unije i promjene kretanja u njihovom financijskom toku za vrijeme pandemije. Izvori podataka koji su korišteni u ovom završnom radu jesu razna izvješća i publikacije međunarodnih institucija, stručne knjige iz područja ekonomije i znanstveni članci. Za dobivanje odgovora za zadani istraživački problem koristiti će se različite metode istraživanja. Induktivna metoda koristila se u području istraživanja povijesti pandemija za određena razdoblja, metodom analize su se istraživali ekonomski indikatori pomoću kojih se prati kretanje na tržištu. Metodom sinteze i metodom klasifikacije te komparativnom i statističkom metodom su rađene potrebne interpretacije i analize.

3. Općenito o krizama

Neminovno je istaknuti kako je kriza svojevrsni „abnormalan“ odmak od stanja ravnoteže. Schumpeterovi zagovornici objašnjavaju je poslovnim ciklusom, nizom uspona i padova, potom, kako Sharma (2010.:8) ističe, kejnezijanci je promatraju kao devijaciju od razinog punog kapaciteta, pobornici Friedmana i neoliberalizma vide je kao normalnu prilagodbu tržišta novca i roba, a rješenja krize će se sukladno različitim pristupima i međusobno razlikovati (Sharma, 2010:8).

Krize se mogu pojaviti kako na individualnoj tako i na društvenoj razini. Pojavljivanje krize na individualnoj razini predstavlja psihičko opterećenje, otežanu orijentaciju u prostoru i vremenu prilikom odlučivanja, stres i povećanu napetost. Drugim riječima, predstavljaju promjene u funkcioniranju pojedinca u svakodnevnom obavljanju obveza. Pojava krize na društvenoj razini prikazuje situaciju u ekonomskim, kulturnim, socijalnim i političkim sustavima. U većini slučajeva krizu promatramo kao negativno stanje za pojedinca ili društvo, ali ona nije samo negativna, ona omogućuje da se otkriju novi načini koji omogućuju da se savlada određena poteškoća, ali isto tako otvaraju i nove mogućnosti za viši stupanj razvijenosti. Vrlo je važno napomenuti kako je prijetnja u krizi popraćena visokim stupnjem neizvjesnosti koji otežava potragu za rješenjima, a odnosi se na prirodu i potencijalne posljedice prilikom prijetnje. Na primjer, potres koji se dogodio na području Republike Hrvatske stvorio je gotovo nemoguće uvjete za nadležne osobe i nadležna tijela, te su oni u kriznim situacijama morali donositi hitne odluke, a pojedine informacije o posljedicama i uzorcima su ostale nepoznate u tom trenutku. Isto tako, postavljaju se pitanja kako se nešto dogodilo, što se dogodilo, što će se dogoditi slijedeće te hoće li biti loše i koliko, na koji način će se ukloniti nastala šteta i slično.

Prema Ivanović (2014., u: Galtung, 2009.:164), navedena je podjela za savladavanje kriznih situacija, a značajne su sljedeće:

- a) opažanje, razumijevanje i razmatranje karakteristika činjeničnog stanja kriznog područja;
- b) proučavanje uzorka i posljedica (specifične tradicije, stupanj razvoja, društvene i političke prilike);
- c) utvrđivanje metode rada za savladavanje krizne situacije (interesi društva, uvjet za povećanje životnog standarda i društvenog razvoja, učvršćivanje privrede, davanje važnosti kulturi, obrazovanju i istraživanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti te zaštiti ranjivih skupina stanovništva, praćenje odnosa vojnih izdataka i troškova za obrazovanje / zdravstvo, razmjena informacija, sloboda izražavanja, kreativnost, kritičko mišljenje – razmatranje osjetljivih tema, javno i stručno problematiziranje važnih i nepopularnih pitanja dobrovoljnim neslaganjem u nastojanju da se problem riješi, inicijative relativno neovisne o vlasti, uspostava stručnih i sposobnih timova u kojima su upravljači rukovođeni javnim, a ne privatnim interesima, usklađivanje mogućnosti s ciljevima, demistifikacija

politizacije, oslobađanje od ideoloških naslaga izbavljenje društva iz stega siromaštva, straha, poniznosti i pokornosti, obrazovanje samosvjesnih i slobodnih pojedinaca);

d) kontrola kriznih situacija;

e) ostvarivanje pretpostavki mira (uvjeti za beskonfliktni razvoj, integracijske procese i prosperitetni razvoj čovječanstva; ne govoriti da se traži put do mira, mir je put kojim se treba krenuti odmah).

Prema Baletić (2009., str. 100), naglašeno je kako je rizik gospodarske krize svojstven prirodi kapitalističkog sustava, njegovim vrijednostima i pokretnim snagama jednako kao i načinu njegova funkcioniranja. Kapitalističko društvo je čvrsto orijentirano na gospodarski rast koji se osniva na konkurenciji, slobodi privatnog djelovanja i na stjecanju bogatstva i društvene moći uspješnih pojedinaca. U tome su mu primarni kriteriji profit, akumulacija kapitala i moć.

Pojedinac nije odgovoran za ostvarivanje socijalnih ciljeva, kao što su pravedna raspodjela dohotka ili socijalna kohezija, zapravo je država ta koja treba voditi brigu o njima. Također se može ostvariti slobodnom individualnom akcijom ili pak sudjelovanjem u općem blagostanju, koje svima omogućuje, odnosno pruža ekonomski razvitak. Kako bi se podigla međunarodna solidarnost potrebno je podići standarde života i prava svih razvijenih i socijalno svjesnih zajednica. Kriza je najaktualnija u razvijenim zemljama kod kojih prevladava razvojna dinamika, socijalna i ekonomska struktura, njih možemo svrstati u uzorke krize koji uvjetuju određeni tempo i smjerove kriznih procesa u svijetu. Ovdje se može navesti primjer Sjedinjenih Američkih Država (SAD) čiji sustav nije mogao izdržati pritisak kako unutarnjih tako i vanjskih napetosti. U nastavku će se objasniti pojam svjetske krize i koje posljedice može izazvati „takva“ kriza.

4. Svjetska kriza i posljedice krize na hrvatsko gospodarstvo

Financijska kriza koja je pogodila cijeli svijet u godini 2008. izazvala je najveću globalnu gospodarsku krizu nakon Drugog svjetskog rata. Ta kriza nastala je poslije dugoga razdoblja (2002. – 2007.) brzoga kreditnoga rasta, malih premija za rizik, velike likvidnosti, rasta cijena imovine i „napuhavanja“ cijene nekretnina (Jurčić: 2010., str. 317 - 318). Kriza iz 2008. godine se nije trebala dogoditi, ona je nastala zbog nestajanja energije i resursa, zbog velikih prirodnih

katastrofa koje su pogađale zemlju ili zbog nejednakosti u društvu. Prema Jurčić (2010.), visoke stope globalnoga gospodarskoga rasta od 2002. (nakon dotcom krize) do godine 2007. nisu bile u skladu s povećanjem plaća. U tome su razdoblju plaće stagnirale i smanjivao se njihov udio u nacionalnome dohotku. Zbog smanjivanja plaća u zemljama u razvoju, ali i SAD-u došlo je do povećanja nesigurnosti i nejednakosti na regionalnim i globalnim tržištima rada. Nastanku svjetske krize prethodilo je povećanje cijena energije i hrane u 2007. godini i u prvoj polovini 2008. godine, za vrijeme krize, došlo je do pogoršanja situacije u javnim financijama i na tekućem računu bilance plaćanja te su zbog toga ljudi u mnogim zemljama u razvoju bili osuđeni na siromaštvo.

Ono što je dovelo sustav do kraha je bilo „pucanje balona“ na tržištu nekretnina koji je doveo do povećanja referentne kamatne stope. Nakon toga, posve logično, došlo je do povećanja kamata na kredite, ali isto tako su zajmodavci bili primorani povećati rate kredita zajmoprimcima. S obzirom da su novi krediti postali skuplji isto tako su se sve teže odobrivali. Kriza u SAD-u je dovela građane do gubitka štednje, poslova, mirovina, ali i nekretnina. Veliki broj vlasnika nekretnina nije bio u mogućnosti otplaćivati rate kredita, dolazilo je do zapljene. S obzirom na to da bankama nije potrebna nekretnina već novac, počeli su prodavati zaplijenjene nekretnine na tržištu. Kako je ponuda trajnih potrošnih dobara rasla, tako se potražnja za istima smanjivala, također je došlo do smanjenja uvoza proizvoda.

Kriza u Republici Hrvatskoj započela je 2009. godine, a završila je krajem 2014. godine. Kriza u Republici Hrvatskoj se nije dogodila isključivo zbog vanjskih čimbenika, već i unutarnjih. Vlada mišljenje kako je upravo svjetska kriza samo naglasila unutarnje gospodarske (ali i društvene) probleme hrvatskog gospodarstva. Prema Benić (2012.) dolazi do smanjenja potrošnje u Republici Hrvatskoj zbog povećanja nezaposlenosti. Sadašnje gospodarsko stanje u Hrvatskoj je posljedica svega što se događalo nakon privatizacije. Razne uslužne djelatnosti, ponajviše trgovine su postajale sve dominantnije, a na temelju njih su se „mladi hrvatski poduzetnici“ nastojali obogatiti. Stoga možemo zaključiti kako se svjetska kriza nadovezala na probleme u Hrvatskoj i učinila ih još težim.

Kako je područje istraživanja ovog završnog rada utjecaj zdravstvene krize na gospodarstvo (u širem smislu), u nastavku će se objasniti upravo utjecaj pandemija.

5. Pandemije kroz povijest

Epidemiju možemo definirati kao bolest koja se brzo širi i pogađa veliki broj ljudi istovremeno. Ona je ograničena na lokalna područja, ali ukoliko dođe do širenja utječe na veći broj stanovništva i onda se može nazvati pandemijom. Već u povijesti se spominju prve pandemije koje su se širile među ljudima u jednoj zemlji, na kontinentu ili pak u cijelom svijetu. One su prisutne među ljudima i životinjama od trenutka njihova postojanja. Ono što je zajedničko zaraznim bolestima je prijenos s jednog organizma na drugi. Povećanjem broja stanovnika došlo je i do učestalijih zdravstvenih kriza uzrokovanih raznim virusima. Jedna od poznatijih pandemija bila je kuga, poznatija pod imenom Crna smrt, kroz četiri godine njezinog postojanja zabilježeno je približno 25 milijuna smrtnih slučajeva u Europi. Navedena pandemija imala je četiri značajna utjecaja. Prvi utjecaj bio smanjenje broja stanovništva, nakon toga dolazi do ekonomskih gubitaka jer je širenje kuge pogodilo područja koja su bila poznata po trgovini. Treći utjecaj je bio političke naravi. Također je ostavljeno traga na području umjetnosti i društva. Nadalje, tzv. Španjolska gripa se pojavila nakon Prvog svjetskog rata, trajala je godinu dana, ali je svojim brzim širenjem po svijetu uzrokovala veliki broj smrtnosti. Posljedice navedenog virusa imale su negativan utjecaj na stabilnost gospodarstva i njegovu financijsku strukturu. U Africi se šezdesetih godina pojavio virus HIV-a. Navedeni virus se širi putem krvi ili sjemena te ostalih tjelesnih tekućina. Ako je imunološki sustav pojedinca oslabljen, virus uzrokuje AIDS. HIV se širio jako sporo te se dogodio u periodu kada je okruženje medicine uvelike napredovalo. Uz napredak medicine i pozornost kako nacionalnih tako i međunarodnih uprava i farmaceutskih proizvoda, navedena bolest je pretvorena u kronično stanje koje se moglo kontrolirati uz pomoć lijekova.

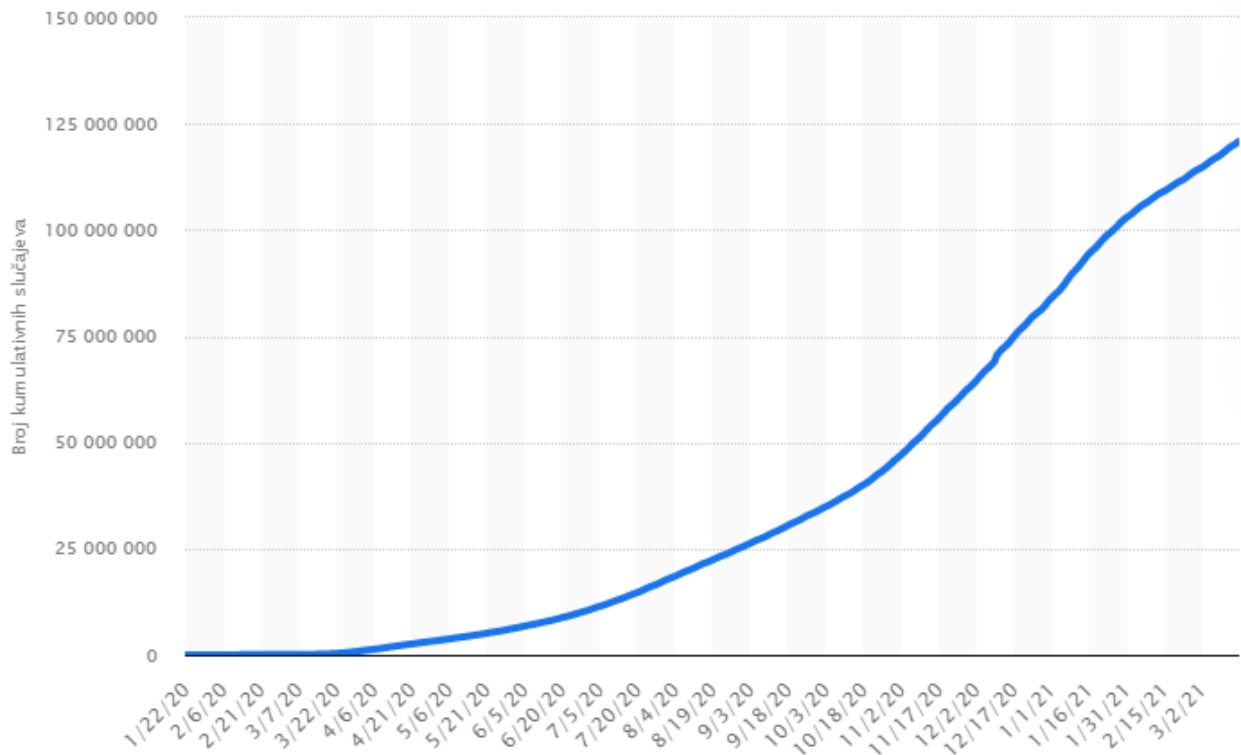
U suvremeno doba, može se navesti trenutna globalna pandemija COVID – 19. koja će biti detaljnije obrađena u nastavku rada. Iz prethodno navedenog teksta može se zaključiti kako su se ljudi u kroz povijesti borili različitim metodama protiv zaraznih bolesti te su postupno ojačali svoju obranu. Pri tome, nužna je stabilnost (i kvaliteta) zdravstvenog sustava (institucija i medicinskog osoblja), kao i ekonomska snaga zemlje kako bi ista mogla podnijeti negativne šokove. Kroz povijest, svaka se zemlja morala „sama“ boriti protiv izazova, a u današnje doba postoji veliki protok informacija, zemlje često surađuju na nizu područja pa su tako otkrivene i revolucionarne

metode za sprječavanje širenja bolesti te je prisutan relativno djelotvoran sustav za nadzor epidemija (primjerice, odgovor na izazove gripe).

6. Pandemija COVID – 19

Krajem 2019. godine pojavila se pandemija COVID – 19 koja je uvelike promijenila živote ljudi diljem svijeta. Prvi put se pojavila u Wuhanu u Kini te se samo nakon nekoliko tjedana proširila diljem nacije i svijeta. COVID – 19 je respiratorna bolest koja uzrokuje simptome slične upali pluća, ali također može ostaviti veći trag kod pojedinaca. Prema već opće dostupnim informacijama stručnjaka, širi se slinom ili sluzi koje zaražene osobe izbacuju prilikom komuniciranja, kihanja ili kašljanja. Virus može ući u ljudsko tijelo kroz usta, nos, oči. Kada se virus smjesti u tijelo domaćina on poprima određene simptome, kao što su: povišena temperatura, suhi kašalj, kratak dah, bol u mišićima i zglobovima te zamor. Navedena pandemija predstavlja ponajviše prijetnju starijim osobama koje imaju kardiovaskularne bolesti ili neke kronične bolesti, visok krvni tlak, dijabetes ili rak. Virus COVID -19 neki ljudi mogu prenositi bez da nemaju nikakve navedene simptome ili se ti simptomi pojave prekasno. Prvi slučaj u Republici Hrvatskoj bio je potvrđen u veljači 2020. godine.

COVID – 19 je zbog sposobnosti brzog širenja postao globalna prijetnja. Iz slijedećeg grafa vidljivo je eksponencijalno širenje u vrlo kratkom vremenu.

Grafikon 1.: Broj kumulativnih slučajeva koronavirusa (COVID – 19) u svijetu od 22. siječnja 2020. do 16. ožujka 2021.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Statista, Global No. 1 Business Data Platform, dostupno na:

• [COVID-19 cases worldwide by day | Statista](#)

6.1. Utjecaj COVID – 19 na društvo i ljudska prava

Zbog pandemije COVID – 19 došlo je do zatvaranja svijeta na globalnoj razini. Kod društva se pojavljuju poteškoće u mentalnom zdravlju, često se tu javljaju razni psihički poremećaji ili emocionalne poteškoće poput depresije, anksioznosti i mnogih drugih. Zbog naglog „gašenja svijeta“ (odnosno, gotovo preko noći je puno toga „stalo“) ljudi se više nisu mogli baviti aktivnostima koje su ih činile zadovoljnim, odnosno aktivnostima koje su ih činile produktivnijima. U svojim domovima su se suočavali sa vlastitim mislima i emocijama u većoj mjeri nego inače. Važno je spomenuti kako je čovjek društveno biće koje teži socijalnom kontaktu,

teži ka tome da sudjeluje u raznim aktivnostima koje ga ispunjavaju, da surađuje sa drugima i osjeća empatije i odgovornosti za obavljanjem nekog posla. Veliki broj ljudi je pogođen strahom od gubitka radnog mjesta, pojava financijske nesigurnost, u mnogim zemljama su studenti masovno odustajali od fakulteta, zbog zabrinutosti u pogledu budućeg zaposlenja. Studenti koji završe fakultet u ovom periodu su primorani prihvatiti poslove koji su ispod njihove razine obrazovanja. Mlađe dobne skupine su također pogođene utjecajem pandemije.

Tablica 1. Iskustva pogođenosti djece pandemijom

Izravno	Udio djece	Posredno	Udio djece
Samoizolacija	61%	Samoizolacija ukućana	43%
Pobolijevanje	11%	Bliska osoba u rizičnoj skupini	43%
Pripadanje rizičnoj skupini	7%	Bliska osoba u samoizolaciji	35%
		Ukućan u rizičnoj skupini	31%
		Oboljela bliska osoba	26%
		Oboljeli ukućan	22%

Izvor: Autorica izradila tablični prikaz iz: Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, dostupno na: [GODINU DANA POSLIJE: Rezultati probira mentalnog zdravlja djece u Zagrebu | Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba \(poliklinika-djeca.hr\)](#)

Podaci iz tablice prikazuju kako je velik broj djece pogođen pandemijom izravno, odnosno kroz vlastito iskustvo te posredno kroz iskustvo bliskih osoba. Na mentalno zdravlje djeteta veliki utjecaj može imati oboljenje ukućana ili bliske osobe, ali isto tako ako na „svojoj koži“ iskuse hospitalizaciju zbog bolesti.

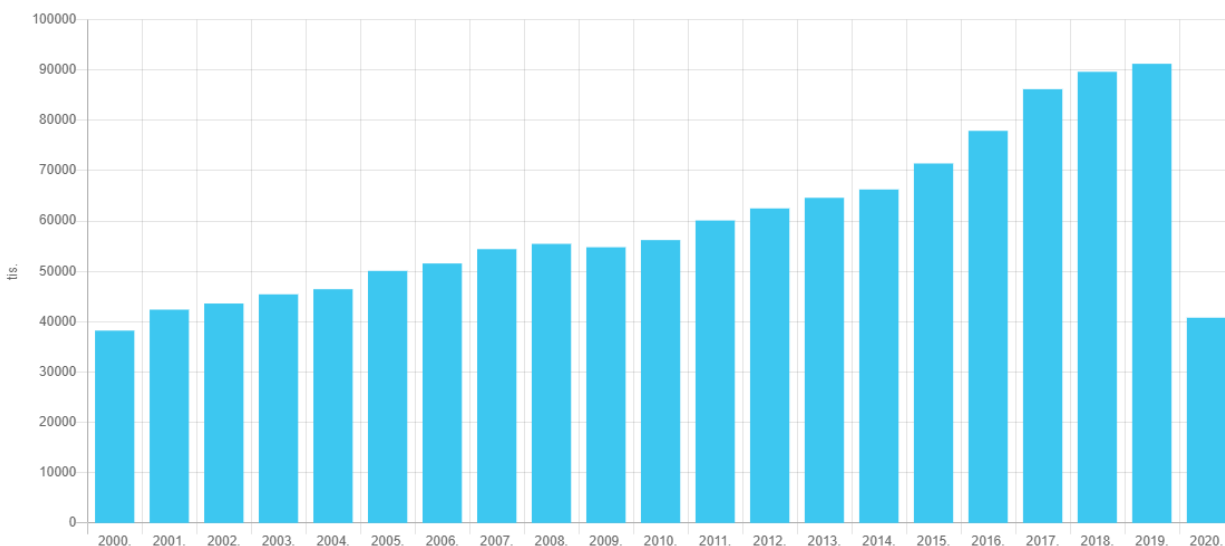
Zbog brzog širenja pandemije vlada je uvela razne mjere, poput zabrane putovanja, ograničenja kretanja, socijalnu distancu, nošenje maski, zabranili su javna okupljanja i slično. Iako su na taj način uskraćivali ljudska prava u nekim situacijama, kao što je ova, u skladu sa međunarodnim pravom se može zahtijevati privremeno ograničenje istih.

6.2. Utjecaj COVID – 19 na turizam

Turizam za Republiku Hrvatsku predstavlja jednu od najvažnijih gospodarskih grana. Krajem 2020. godine, početkom pandemije, došlo je do smanjivanja broja turista zbog ograničenja putovanja, zatvarale su se granice i provodile stroge epidemiološke mjere.

Kako bi se spriječilo širenje pandemije, zbog manjeg broja posjetitelja došlo je i do smanjenja broja noćenja, ali i zarade. U jednom trenutku su promet zrakoplovom, željeznički i autobusni bili nedostupni, onemogućili su kretanje s jedne destinacije na drugu, iako su ljudi htjeli putovati. Nakon određenog vremena došlo je do male prilagodbe restoranima, kafićima i ostalim uslužnim objektima na način da mogu posluživati svoje goste na otvorenom, odnosno na terasi, ali tu se opet pojavio problem jer nemaju sve uslužne djelatnosti velike kapacitete i raskošne terase. Došlo je do otkazivanja većih festivala, ali i vjenčanja. Osim ugostiteljstva, gubitke su pretrpjele i trgovine i industrijske djelatnosti (drvena industrija, obuća i odjeća i tekstil).

Ono što bi trebalo poboljšati u turizmu jesu COVID – potvrde koje su dostupne u digitalnom obliku na pametnim telefonima ili papirnatom obliku, a one pokazuju je li putnik cijepljen, s koliko cjeviva i je li to isto cjevivo odobrila Europska Unija. Također, prikazuju ima li putnik negativan test na COVID – 19 i je li prebolio virus. Na taj način bi se trebalo osigurati ljudima ponovno putovanje između zemalja članica.

Grafikon 2.: Noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima od 2000. do 2020.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, dostupno na:

[DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU \(dzs.hr\)](http://dzs.hr)

Iz grafikona je vidljivo kako je u 2019. godini broj noćenja turista bio najviši, dok se broj noćenja u 2020. godini drastično smanjio u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje broja noćenja možemo pripisati pojavi pandemije koja je unazadila turizam Republike Hrvatske na razinu prije 20 godina. Zbog epidemioloških mjera došlo je i do zatvaranja pojedinih objekata.

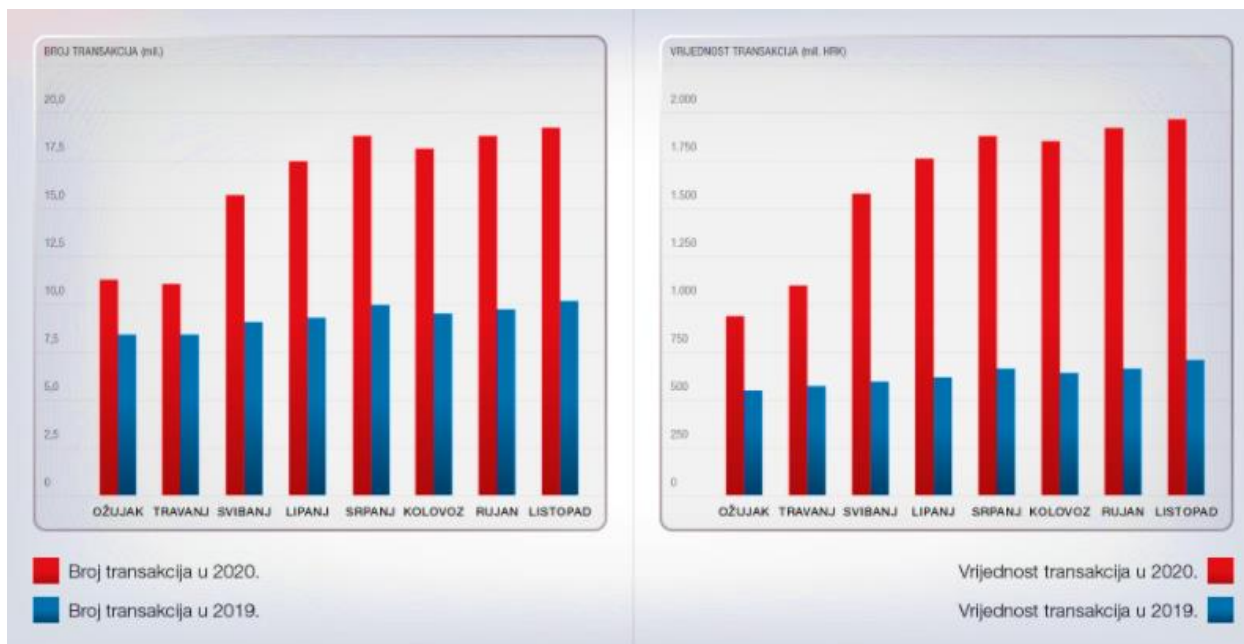
7. Ekonomija za vrijeme pandemije COVID – 19

COVID - 19 je uzrokovao krizu u svijetu kakvu nitko nije mogao očekivati. Prema Kovač (2020.:378) koronavirus je značajno utjecao na međunarodno poslovanje, posebno u pogledu slobodnog kretanja među zemljama. Regionalni trgovinski blokovi, uključujući Europsku uniju, koji su se temeljili na ideji slobodnog kretanja između zemalja, promijenili su se zbog toga što su pojedine zemlje zatvorile svoje granice.

Pandemija COVID – 19 je ostavila veliki utjecaj na ekonomiju i gospodarstvo. Također je došlo do promjena ponašanja potrošača. Zbog provedenih mjera potrošači su rijetko išli u trgovinu po

nabavu novih proizvoda, većina ljudi je naručivala potrepštine preko interneta, raznih web trgovina i slično. S obzirom na promjenu ponašanja potrošača i njihove kupovne navike, došlo je do povećanja plaćanja putem kartica u odnosu na gotov novac. Kako bi se spriječilo širenje pandemije HNB je uputio preporuku o povećanju maksimalnog iznosa beskontaktna transakcije bez upotrebe pina sa 100 na 250 HRK.

Na slijedećem grafikonu (Grafikon 3.) prikazane su beskontaktna transakcije za 2019. i 2020. godinu. Može se primijetiti kako se broj i vrijednost transakcija u svibnju 2020. godine znatno povećao u odnosu na prethodnu godinu. Iako je gotov novac u Republici Hrvatskoj značajan, zbog širenja pandemije je došlo do smanjenja plaćanja gotovinom. Na grafu je također vidljivo kako je beskontaktno plaćanje i dalje najzastupljeniji način plaćanja. Samim time, zasigurno je došlo do značajnog porasta djelatnosti koje se oslanjaju na informatičkim uslugama i „e“ rješenjima (IT sektor).

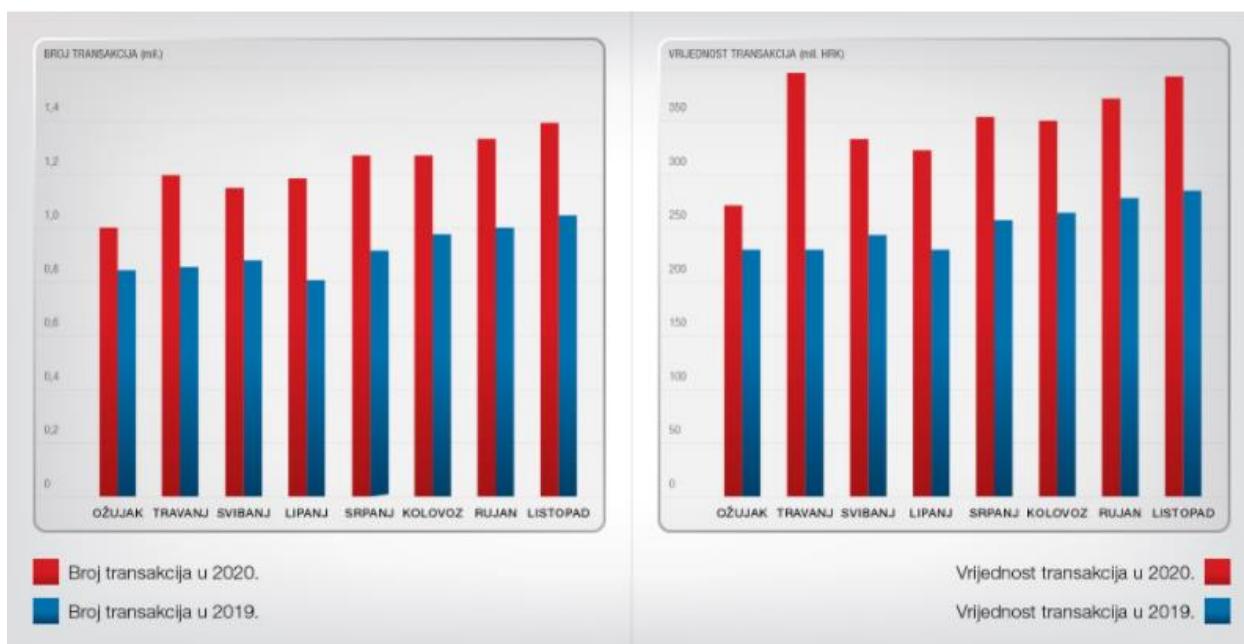

Grafikon 3.: Beskontaktna transakcije za 2019. i 2020. godinu u Republici Hrvatskoj

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Hrvatska Narodna Banka, dostupno na:

[Utjecaj pandemije COVID-19 na navike plaćanja u RH - HNB](#)

S obzirom da su se navike plaćanja potrošača znatno promijenile i da su potrošači počeli sve više primjenjivati online kupovinu, na slijedećem grafikonu (Grafikon 4.) prikazati će se kako je pandemija utjecala na povećanje online kupovine u 2020. godini u odnosu na prethodnu. U travnju 2020. godine došlo je do povećanja online kupovine te u odnosu na ožujak iznosi 18,84% u broju transakcija i čak 46,67% u vrijednosti transakcija. Unatoč popuštanju mjera za period od lipnja do kolovoza 2020. godine, zbog promjena u kupovnim navikama potrošača online trgovina i dalje ostaje zastupljena.

Grafikon 4.: Online kupovina u Republici Hrvatskoj

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Hrvatska Narodna Banka, dostupno na:

[Utjecaj pandemije COVID-19 na navike plaćanja u RH - HNB](#)

7.1. Utjecaj COVID – 19 na bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama

Iako je to relativno opće-poznata kategorija, bruto domaći proizvod može se definirati kao pokazatelj gospodarske situacije neke države, u širem smislu. Prikazuje ukupnu vrijednost svih proizvedenih dobara i usluga umanjene za vrijednost robe ili usluge koje se koriste za

intermedijarnu potrošnju u njihovoj proizvodnji. U slijedećoj tablici (Tablica 2.) vidljiv je utjecaj COVID – 19 na zemlje članice i njihov bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama.

Tablica 2. Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama (Euro po stanovniku)

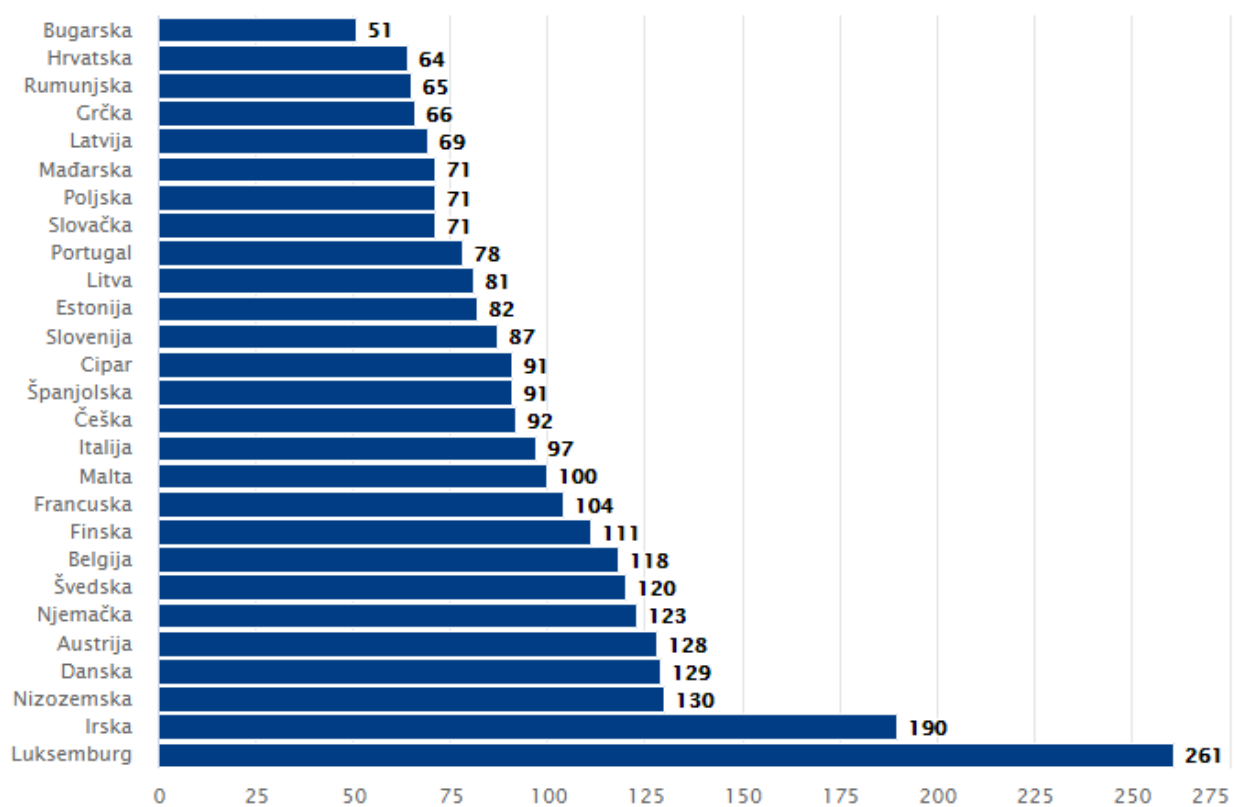
Država	2018.	2019.	2020.
Austrija	43 600	44 780	42 300
Belgija	40 290	41 460	39 110
Bugarska	7 990	8 780	8 750
Cipar	24 630	25 270	23 400
Češka	19 850	21 140	20 120
Danska	52 180	53 370	53 600
Estonija	19 660	21 220	20 440
Finska	42 370	43 510	42 940
Francuska	35 130	36 140	34 040
Grčka	16 750	17 110	15 490
Hrvatska	12 700	13 340	12 170
Irska	67 270	72 260	73 590
Italija	29 590	29 980	27 780
Latvija	15 130	15 900	15 430
Litva	16 240	17 470	17 510
Luksemburg	98 640	102 200	101 640
Mađarska	13 910	14 950	13 940
Malta	25 960	26 920	24 630
Nizozemska	44 920	46 880	45 870
Njemačka	40 480	41 510	40 120
Poljska	12 960	13 900	13 640

Portugal	19 950	20 800	19 660
Rumunjska	10 500	11 510	11 290
Slovačka	16 410	17 220	16 770
Slovenija	22 130	23 170	22 010
Španjolska	25 770	26 430	23 690
Švedska	46 260	46 390	45 850

Izvor: Autorica izradila tablični prikaz iz: Eurostat , dostupno na:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/b778c6cf-1239-4fc0-871c-73659fdc682a?lang=en>

Prva zemlja usporedbe koja će se analizirati je Hrvatska u odnosu na Bugarsku i Luksemburg. U ukupnom poretku kako je vidljivo iz Tablice 2. Luksemburg kao članica Europske Unije ima najveći bruto domaći proizvod po stanovniku. U 2019. godini BDP je iznosio 102 200 eura po stanovniku što je za 3 560 eura više u odnosu na prethodnu godinu. Za vrijeme pandemije COVID – 19 u 2020. godini, BDP Luksemburga se smanjuje za 560 eura po glavi stanovnika, ali i dalje zauzima vodeće mjesto na ljestvici u usporedbi sa ostalim državama. Bugarska kao posljednja članica ima najmanji bruto domaći proizvod po stanovniku. U 2018. godini iznosio je 7 990 eura, dok se u 2019. godini povećao za čak 790 eura po glavi stanovnika, dok je u 2020. godini došlo do pada od 30 eura. U odnosu na prethodne dvije države, Republika Hrvatska je zbog pandemije 2020. godine doživjela drastično smanjenje BDP – a po stanovniku koje je iznosilo 12 170 eura, dok je 2019. godine iznos bio veći za 1 170 eura.

Grafikon 5.: BDP po stanovniku izražen u SKM

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Europa.eu dostupno na:

[Živjeti u EU-u | Europska unija \(europa.eu\)](http://europa.eu)

Iz grafikona 5. vidljiva je kvaliteta života po standardu kupovne moći (SKM) pojedinca. Redoslijed podataka je prikazan na način da prvo idu podaci države sa najnižim standardom kupovne moći prema državama sa najvišim standardom kupovne moći. Prema navedenim podacima Republika Hrvatska se nalazi na pretposljednem mjestu, odnosno od ukupno 27 članica Europske Unije, ona je 26. po redu. U Luksemburgu BDP po stanovniku iznosi 261 SKM, dok u Bugarskoj iznosi 51 SKM, što znači da je standard kupovne moći u Luksemburgu čak 5 puta veći od standarda u Bugarskoj. Može se primijetiti kako je BDP u Republici Hrvatskoj ispod prosjeka, te da znatno zaostaje za vodećim zemljama. Također, kada bi se uspoređivala Hrvatska i druga po redu vodeća državu, Irska moglo bi se primijetiti kako je standard Irske približno 3 puta veći od standarda u Hrvatskoj.

7.2. Utjecaj COVID – 19 na dionice

COVID – 19 pandemija koja se može još nazvati „korona kriza 21. stoljeća“ ima jak globalni utjecaj, ali i na ekonomiju i financijske tokove pojedinih zemalja. Posve logično, virus je imao znatno veliki utjecaj na tržište dionica diljem svijeta. Neke dionice su doživjele jako brzi pad koji „nitko nije očekivao“. S obzirom na to da su se diljem svijeta zatvarale granice i da su mnoga poduzeća morala zatvoriti svoja vrata, posve je jasno i vidljivo kako smo u bliskoj fazi recesije u usporedbi na onu koja je bila 2008. godine. Unatoč tome što su neke dionice izgubile svoju vrijednost i što su preko noći neki dioničari bili pogođeni velikim gubitcima, velik broj dionica na burzi je doživjelo nevjerojatan oporavak. Većina dioničara će nastojati iskoristiti nestabilnost tržišta te kupiti dionice po jeftinijim cijenama kako bi kasnije profitirali. U ostatku rada će biti prikazan utjecaj korona krize na nekoliko različitih vrsta dionica. Na slijedećem grafikonu (Grafikon 6.) vidljivi su podaci dionica ZOOM platforme za vrijeme pandemije od 2019. godine do 2021. godine.

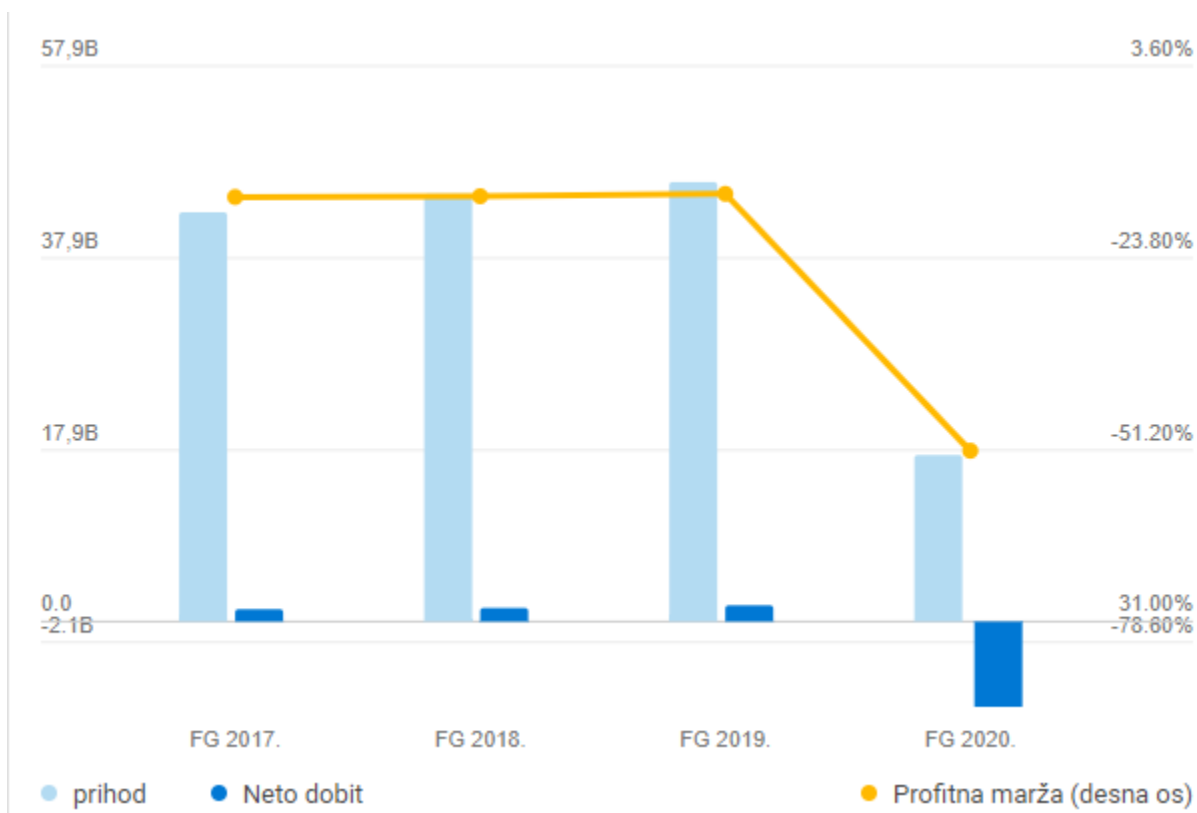

Grafikon 6.: Odstupanje dionica Zoom platforme

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: [Zoom stock, dostupno na: zoom stock 2019 price – Bing](#)

Američka tvrtka za komunikacijsku tehnologiju pruža korisnicima usluge video poziva i online dopisivanja. Na grafu je prikazana varijacija jedne dionice od kraja 2019. godine, u prosincu iste

godine cijena dionice iznosila je 62,74 dolara. U 2020. godini, nakon nekoliko mjeseci ta ista dionica raste za čak 496,26 dolara, što iznosi 559 dolara po dionici. U siječnju 2021. godine neto prihod je iznosio 2,7B. Također je vrlo važno spomenuti i aviokompanije koje su doživjele neočekivani pad zbog zatvaranja granica. Primjerice, na slijedećem grafu prikazan je račun dobiti i gubitka American Airlines Group.

Grafikon 7.: Račun dobiti i gubitka American Airlines Group

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: American Airlines Group Inc, dostupno na:

[american airlines stock - Bing](#)

U 2019. godini prihodi American Airlines iznosili su 45,8B, dok je u 2020. godini zabilježen pad od čak 28,5B. Vidljivo je kako su neto prihodi u 2020. u odnosu na 2017. godinu pali za 793,06% na -8,9B.

7.3. Utjecaj COVID – 19 na stopu nezaposlenosti

Usljed pandemije nije došlo samo do zatvaranja granica, već i do nepredvidive budućnosti za mlade i njihovo zapošljavanje. Čak i prije početka pandemije, nezaposlenost u Republici Hrvatskoj je, moglo bi se opušteno reći, „tmurna i nema svijetlu budućnost“ za mladi naraštaj. Zbog visoke stope nezaposlenosti dolazi i do sive ekonomije, jer pojedinci pokušavaju doći do novca na bilo koji način. Iako je zbog rasta i razvoja tehnologije došlo do novih mogućnosti za zaposlenje velika većina nema dovoljna znanja i vještine ili pak razinu obrazovanja za obavljanje istih. Naravno, tu je posebno značajan problem strukturne neravnoteže na hrvatskom tržištu rada – problemu koji je već gotovo „kronične“ naravi. Unatoč tome što su vlade diljem svijeta propisivale različite pakete monetarnih i fiskalnih poticaja kako bi djelomično spriječili kolaps ekonomije, veliki broj uslužnih djelatnosti su bez obzira na sve morali zatvoriti svoja „vrata“. Smanjio se broj dolazaka turista, pa tako i potrebe za novim radnicima. Hrvatska je i prije pandemije imala nižu stopu zaposlenosti zbog čega su ljudi masovno iseljavali i tražili svoju sigurnu luku u drugim državama. U slijedećoj tablici (Tablica 3.) prikazan je utjecaj COVID – 19 na stopu nezaposlenosti prema spolu i dobi prema mjesečnim podacima.

Tablica 3. Nezaposlenost prema spolu i dobi – mjesečni podaci (postotak aktivne populacije)

Država	2019 - 12	2020 - 12	2021 - 5
Austrija	4,5	6,8	6,9
Belgija	5,2	6,0	6,5
Bugarska	4,3	5,5	6,2
Cipar	6,7	8,0	9,9

Češka	2,0	3,2	3,3
Danska	4,9	6,0	5,6
Estonija	4,6	6,7	6,4
Finska	6,5	8,2	7,8
Francuska	8,2	7,8	7,5
Grčka	16,4	15,8	15,4
Hrvatska	6,4	8,0	7,9
Irska	4,8	6,3	7,8
Italija	9,9	9,9	10,5
Latvija	6,6	8,0	7,9
Litva	6,6	9,2	6,9
Luksemburg	5,6	6,5	6,2
Mađarska	2,9	4,1	3,9
Malta	3,5	4,3	3,7
Nizozemska	3,2	3,9	3,3
Njemačka	3,3	4,0	3,7
Poljska	3,0	3,4	3,8
Portugal	6,8	6,9	7,2
Rumunjska	3,9	5,2	5,5
Slovačka	5,8	7,1	6,9
Slovenija	4,0	5,4	5,1
Španjolska	13,8	16,2	15,3
Švedska	6,7	8,8	9,1

Izvor: Autorica izradila tablični prikaz iz: Eurostat , dostupno na:

[Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://www.eurostat.eu)

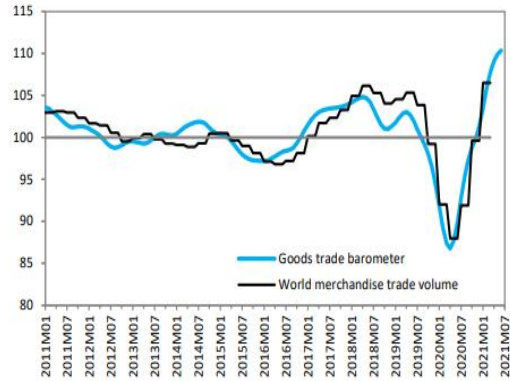
U ukupnom poretku vidljivom na Tablici 3. prikazane su zemlje članice i njihova stopa nezaposlenosti prema mjesečnim podacima, za 2019. godinu 12 mjesec, 2020. godinu 12 mjesec i 2021. godinu 5 mjesec. Vidljivo je kako je stopa nezaposlenosti u Grčkoj za 2019. godinu iznosila 16,4% dok je u 2021. godini pala za čak 1%. Španjolska je u svibnju 2021. godine imala stopu nezaposlenosti od 15,3% što je u odnosu na 2019. godinu rezultiralo porastom za 1,5%.

Države koje su imale nižu stopu nezaposlenosti su Češka i Nizozemska. U Češkoj za vrijeme pandemije u 2020. godini, stopa nezaposlenosti bila je 3,2%, dok se iste godine u Nizozemskoj zabilježila stopa nezaposlenosti od 3,9%. Što znači da je stopa nezaposlenosti u Grčkoj i Španjolskoj oko 13% viša u odnosu na Češku i Nizozemsku. Što se tiče Hrvatske zabilježena stopa nezaposlenosti krajem 2019. godine bila je 6,4% dok se u 2020. godini povećava na 8,0%.

Unatoč tome što je Europska Unija pružala gospodarske poticaje, uvela potpore zdravstvenim sustavima i infrastrukturama, turizmu i kulturi, poljoprivredi, kroz niz potpora se pokušalo zadržati opstanak malih i srednjih poduzeća. Također su pokušali ublažiti rizik od nezaposlenosti kako bi pomogli radnicima da očuvaju svoja radna mjesta, ali iz tablice (Tablica 3.) je vidljivo kako je stopa nezaposlenosti varirala u određenim periodima te kako su neke zemlje ipak bile pogođene povećanjem iste.

7.4. Utjecaj COVID – 19 na svjetsku trgovinu robom

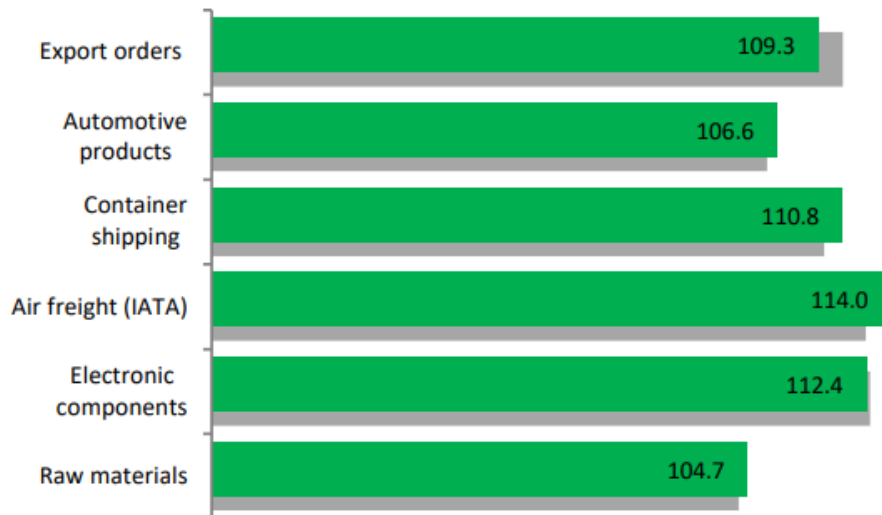
Nakon posljednjeg izvješća Svjetske trgovinske organizacije (WTO), svjetska trgovina robom se snažno oporavila od šoka prouzrokovanog pandemijom COVID - 19, ali zbog smanjenja izvoza njezin rast bi se do sredine godine mogao znatno smanjiti. Prema barometru WTO – a za trgovinu robom posljednje očitavanje iznosilo je 110,4 bodova u odnosu na prvo očitavanje iz 2016. godine, što znači da je poraslo za više od 20 bodova na godišnjoj razini. Navedeno povećanje prikazuje snažan rast razmjene, ali istodobno i duboki šok koji je izazvala pandemija COVID – 19 (više o tome u: WTO, 2021.). Na slijedećoj slici (Slika 1.) prikazan je barometar koji prikazuje trenutačno širenje trgovine i širenje šoka uzrokovanog pandemijom).

Slika 1. Barometar robne razmjene

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko-slikovno rješenje iz: World Trade Organization, 2021.

Na slici 1. vidljivo je kako su svi indeksi barometra bili iznad trenda u posljednjem mjesecu, što prikazuje oporavak robne razmjene. Prema rezultatima WTO – a predviđa se povećanje svjetske trgovine za 8% u 2021. godini što je za otprilike 3% veće u odnosu na 2020. godinu. Na slijedećem grafu (Grafikon 8.) su prikazani svi sastavni indeksi barometra koji su bili iznad trenda u posljednjem mjesecu, što prikazuje široku prirodu oporavka.

Grafikon 8.: Indeksi transporta

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: World Trade Organization, dostupno na: [Goods Trade Barometer August 2021 FINAL 17.08_labelok.xlsx \(wto.org\)](#) [Goods Trade Barometer August 2021 FINAL 17.08_labelok.xlsx \(wto.org\)](#)

Iz navedenog grafa može se uočiti kako su indeksi zračnog prometa iznosili (114,0), do navedenog porasta je došlo zbog ublažavanja ograničenja putovanja koji su povezani s pandemijom u nekim zemljama. Do smanjenja indeksa bi moglo doći ukoliko dođe do ponovnog širenja pandemije.

Detaljnije, kontejnerski transport (110,8) i sirovina (104,7) nastavili su rasti brže od prosječnog rasta trgovine. Indeks automobilskih proizvoda (106,6) također je nastavio rasti unatoč tome što je u nekim zemljama došlo do smanjenja proizvodnje i prodaje automobila. Navedeni nedostatak se odražava i u malom padu indeksa elektroničkih komponenti (112,4). Svjetsku trgovinu i dalje prate negativni rizici, uključujući regionalne razlike. Problemi se javljaju pretežito u siromašnijim zemljama, također dolazi do problema sa ljudima koji se ne žele cijepiti ili nisu primili sve doze cjepiva.

Može se zaključiti kako utjecaj pandemije COVID – 19 i dalje predstavlja prijetnju na području trgovine jer bi novi val pandemije mogao ugroziti oporavak razmjene i usporiti svjetsku trgovinu. Važno je napomenuti kako se obujam trgovine robom razlikovao među regijama pri čemu je velika većina zabilježila pad izvoza i uvoza.

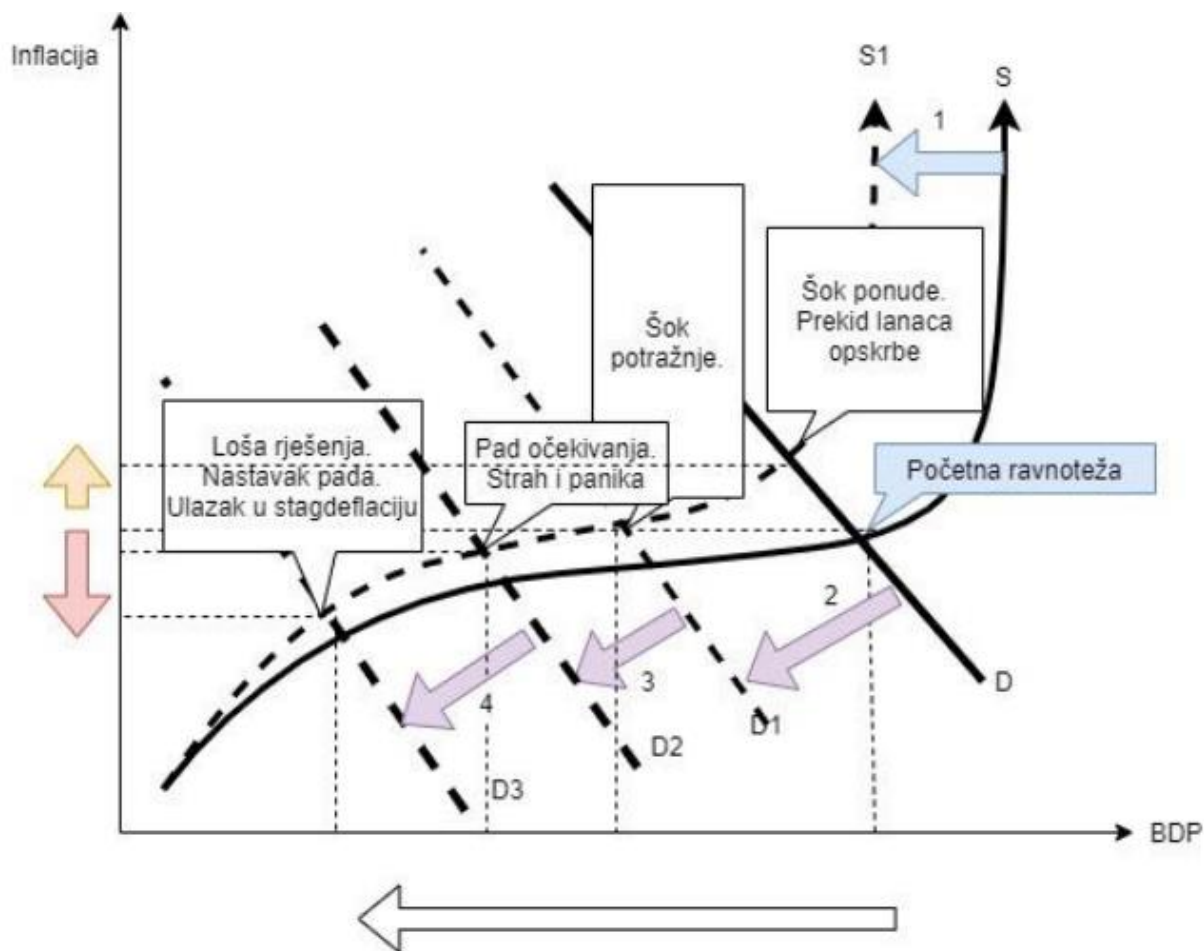
7.5. AS – AD model korona šoka i višestruki udari COVID – 19 u ekonomskom kružnom toku

COVID – 19 kriza za razliku od ostalih ekonomskih kriza jedina sadržava četiri šoka, a to su:

- a) Šok ponude
- b) Šok potražnje
- c) Pad očekivanja i rast neizvjesnosti
- d) Šok brzih loših mjera.

Prema Čavrak (2020., str. 7) inicijalni šok je zdravstveni šok koji inicira šok ponude jer se zbog poduzimanja zdravstvenih mjera zaštite prekidaju lokalni i globalni lanci proizvodnje i opskrbe. Pojačano se troše zalihe ali one su konačne pa dolazi do sloma ponude. Zbog velikog broja smrtnih slučajeva pojavljuje se strah, panika i neizvjesnost koji dovode do pada potrošnje i prekida investicija. Pad potražnje uvjetuje pad novčanih tokova poduzeća što dovodi do straha od bankrota. U početku se poduzeća od potencijalnog bankrota štite otpuštanjem zaposlenih što dovodi do rasta

nezaposlenosti. To dovodi do pada prihoda kućanstava s nezaposlenim osobama te povećava opseg „loših kredita“ i nemogućnost otplate kredita. To, s jedne strane, dovodi u opasnost financijski sustav koji je izložen većem riziku i smanjuje kupovnu moć kućanstava pa dovodi do daljnjeg pada potražnje. Model nastanka ekonomske krize u vrijeme pandemije COVID – 19 vidljiv na slici 2.

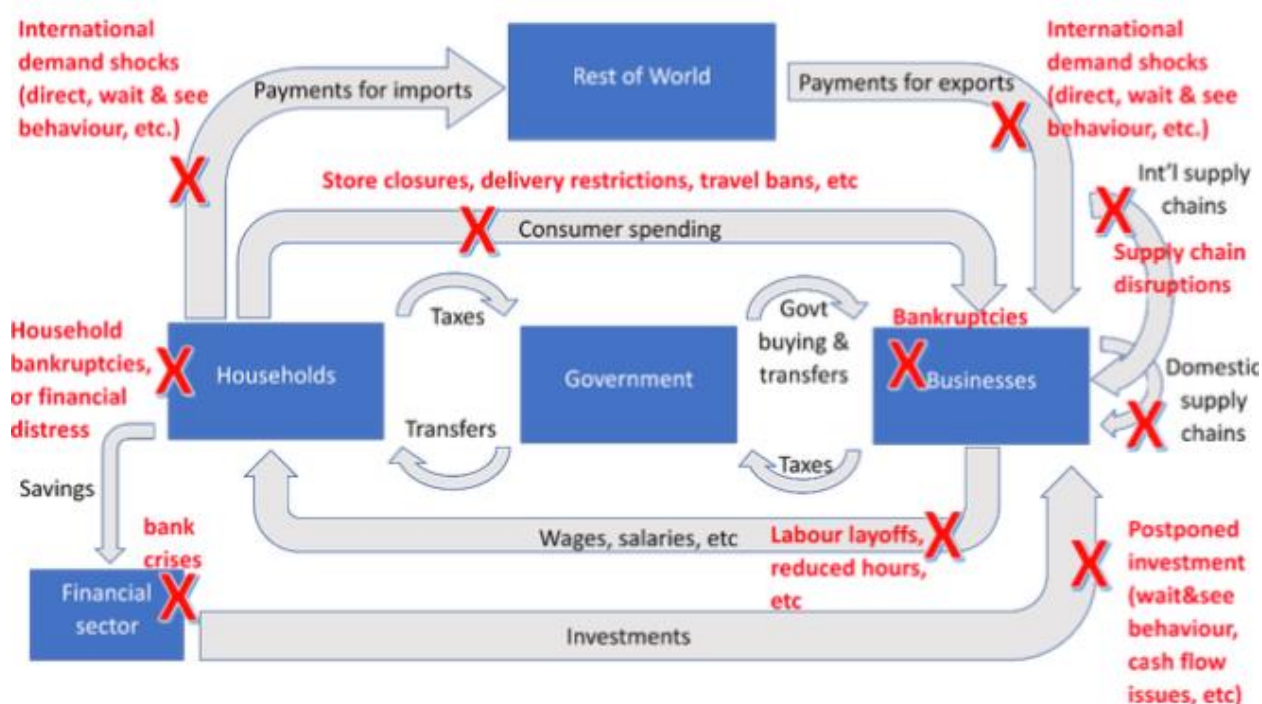

Slika 2. AS – AD model korona šoka (prema: Čavrak , V. (2020.): Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njihovom rješavanju)

Dostupno na: [Makroekonomija-Covid_19_Cavrak-Vladimir.pdf](https://vladimir-cavrak.from.hr/Makroekonomija-Covid_19_Cavrak-Vladimir.pdf) (vladimir-cavrak.from.hr)

Na temelju slike (Slika 2.) može se zaključiti kako je kriza dovela veliki broj kućanstava u financijske neprilike, kako je došlo do smanjenja kupovne moći kako pojedinaca tako i kućanstava.

Zbog smanjenja kupovne moći dolazi i do smanjenja potražnje za novim proizvodima ili uslugama. Također dolazi do pada proizvodnje i potrošnje, povećava se stopa nezaposlenosti te na taj način dolazi do smanjenja državnog proračuna. Na slijedećoj slici (Slika 3.) prikazani su višestruki udari COVID – 19 pandemije u ekonomskom kružnom toku

Slika 3. Višestruki udari COVID – 19 pandemije u ekonomskom kružnom toku

Izvor: autorica preuzela gotovo grafičko-slikovno rješenje iz: Baldwin, 2020.,

Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock, dostupno na: [Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock | VOX, CEPR Policy Portal \(voxeu.org\)](https://voxeu.org/article/keeping-the-lights-on-economic-medicine-for-a-medical-shock)

Slika 3. prikazuje kružni protok novca za vrijeme pandemije COVID – 19. Ukoliko kućanstva izgube prihode na taj način se smanjuje potrošnja na robu, a samim time smanjuje se i dotok novca iz kućanstva u vladu kroz poreze i poduzeća. Također si neće moći priuštiti osnove za egzistenciju. Kao što je već navedeno u radu, padom dohotka kućanstva dolazi do smanjenja potrošnje, a samim time i do pada potražnje za određenim proizvodima i uslugama. S obzirom na to da dolazi do smanjenja potražnje isto tako s druge strane dolazi do smanjenja uvoza i izvoza, što dovodi do

smanjenja međunarodnih novčanih tokova koji loše utječu na gospodarstvo hrvatske jer je više orijentirano uvozu robe nego izvozu. Potrebno je održavati poslovanje poduzeća, kako ne bi došlo do otpuštanja radne snage, a na taj način i smanjivanja plaće. Vrlo važno je održavati stabilnost u državi, jer ukoliko dođe do velikih financijskih problema, doći će i do kraha svih aktera. U slijedećoj tablici (Tablica 4.) prikazan je obujam uvoza i izvoza robe u postotnim promjenama za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 2019. godine do 2021. godine.

Tablica 4. Obujam uvoza i izvoza robe za Republiku Hrvatsku (postotak promjene)

Opis predmeta	2019.	2020.	2021.
Obujam uvoza robe	6,299	-12,400	11,000
Obujam izvoza robe	4,598	-4,100	2,500

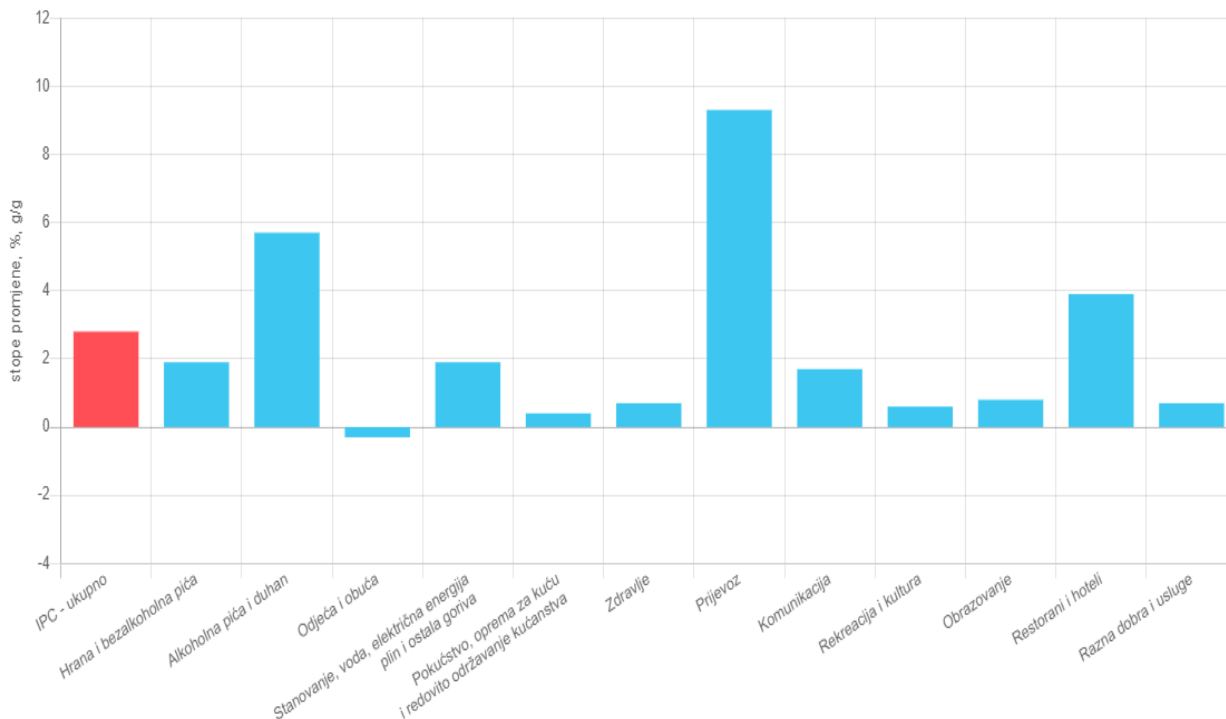
Izvor: Autorica izradila tablični prikaz iz: International Monetary Fund , dostupno na:

[Izvješće za odabrane zemlje i subjekte \(imf.org\)](https://www.imf.org)

Navedena tablica (Tablica 4.) prikazuje podatke vezane za uvoz i izvoz robe za Republiku Hrvatsku. Podaci su prikazani za razdoblje od 2019. godine do 2021. godine. Može se vidjeti kako je u 2019. godini uvoz robe bio manji u odnosu na tekuću 2021. godinu. Za vrijeme pandemije u 2020. godini došlo je do smanjenja uvoza i izvoza, dok se u tekućoj 2021. godini počela poboljšavati međunarodna razmjena.

7.6. Učinci pandemije COVID – 19 na cijene

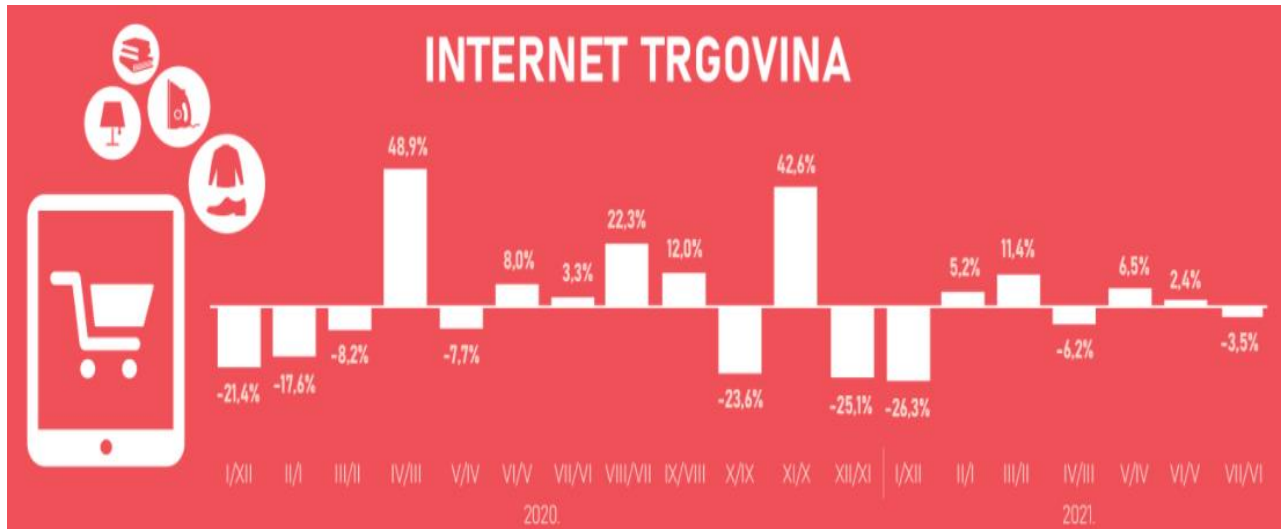
Prema podacima DZS -a u srpnju tekuće 2021. godine u odnosu na srpanj 2020. godine, cijene dobara i usluga za osobnu potrošnju u prosjeku su više za 2,8%, dok je u istom razdoblju prethodne godine ostvaren pad od 0,3%. Na slijedećem grafikonu (Grafikon 9.) prikazan je godišnji indeks potrošačkih cijena.

Grafikon 9.: Indeks potrošačkih cijena u srpnju 2021. (stopa promjene)

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Državni zavod za statistiku, dostupno na: [DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU \(dzs.hr\)](http://DRŽAVNI_ZAVOD_ZA_STATISTIKU(dzs.hr))

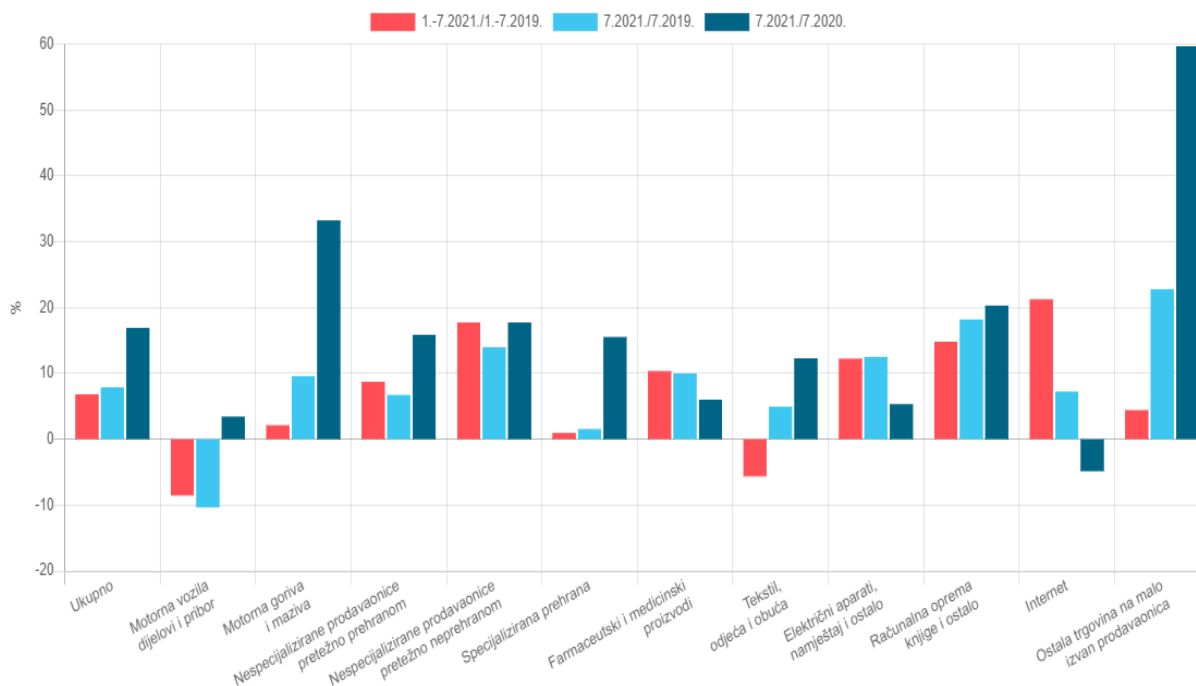
Na grafikonu je vidljivo kako je u 2021. godini došlo do povećanja cijena prijevoza za 9,3%, dok je došlo do smanjenja cijena u skupini odjeće i obuće za 0,3%. Drugo po redu povećanje cijena pojavilo se u skupini alkoholnih pića i duhana za 5,7% dok je došlo do smanjenja cijena hrane i bezalkoholnih pića na 1,9%. Cijena restorana i hotela porasla je za 3,9%, dok je u ostalim skupinama, kao što su komunikacija, obrazovanje, razina dobara i usluga i ostale došlo do manjeg povećanja. Uslijed pandemije COVID – 19 i ograničene slobode kretanja mnogi građani su počeli kupovati online te je zbog toga došlo do povećanja online kupovine, što uzrokuje smanjenje kupovine ostalih roba i usluga standardnim putem, odnosno na prodajnim mjestima. Na slijedećoj slici (Slika 4.) prikazane su nominalne stope promjene izračunane iz izvornih indeksa mjesec/prethodni mjesec.

Slika 4. Prikaz prometa trgovine na malo

Izvor: autorica preuzela gotovo slikovno rješenje iz: Državni zavod za statistiku, 2021., dostupno na: [DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU \(dzs.hr\)](http://DRŽAVNI.ZAVOD.ZA.STATISTIKU(dzs.hr))

Na temelju podataka sa slike (Slika 4.) može se zaključiti kako je trgovina na malo putem online kupovine u srpnju tekuće 2021. godine u odnosu na srpanj 2020. godine, ostvarila pad od 3,5%. Vidljivo je kako je u travnju 2020. godine trgovina na malo putem interneta ostvarila porast od 48,9% dok je u travnju 2021. godine ostvarila drastični pad od 6,2%. Došlo je do promjene nominalne stope maloprodaje po trgovačkim strukama u 2021. godini. Na slijedećem grafu (Grafikon 10.) vidljive su navedene promjene.

Grafikon 10.: Nominalne stope promjene maloprodaje po trgovačkim strukama

Izvor: autorica preuzela prikaz iz: Državni zavod za statistiku, 2021., dostupno na: [DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU \(dzs.hr\)](http://DRŽAVNI.ZAVOD.ZA.STATISTIKU(dzs.hr))

Prema podacima državnog zavoda za statistiku u srpnju 2021. godine u odnosu na prethodni mjesec došlo je do povećanja prometa kod osam trgovačkih struka. Najveći promet ostvaren je u trgovačkim strukama pod nazivom „Ostala trgovina na malo izvan prodavaonica“, porast su također doživjele trgovačke struke „Motorna goriva i maziva“. Najveći pad prometa ostvaren je kod trgovačke struke tekstil, odjeća i obuća, trgovina na malo internetom.

8. Zaključak

Kakve će posljedice ostaviti pandemija COVID – 19 na hrvatsko gospodarstvo i ostatak svijeta? Pitanje je ovo koje se prostire od slabije razvijenih zemalja, pa sve do onih vodećih. To je pitanje koje je zabrinulo ne samo jednu regiju, već cijeli svijet. Tijekom trajanja pandemije nadležna tijela, ali i medicinski stručnjaci morali su donijeti odluke na temelju kojih bi se zaštitila država i stanovništvo. Zbog brzog širenja virusa, uvodile su se i različite mjere, države su zatvarale svoje granice, društvo je izgubilo svoje svakodnevne životne navike, ali i one u obliku ekonomskih aktivnosti koje su posljedično utjecale na gospodarstvo u širem smislu.

Može se zaključiti kako trenutačna situacija u Republici Hrvatskoj, ali i svijetu upućuje na to da će se svjetska ekonomija suočavati s velikim izazovima zbog nepredvidivosti trajanja pandemije. Oporavak gospodarstva neće biti lak ukoliko takozvana „korona kriza“ potraje te će mnoge zemlje pretrpjeti snažne posljedice. S obzirom na to da se može očekivati kako će gospodarstvo u slijedećih nekoliko godina stagnirati, potrebno je osmisliti plan i program po kojemu će se pratiti virus na globalnoj razini uz pomoć istraživača iz različitih dijelova zemalja. Vlade diljem svijeta pokušale su kreirati svoje programe pomoći, pa tako i u Hrvatskoj. Na taj način bi se mogle donijeti značajne odluke i mogle bi se razviti strategije koje bi omogućile državama da budu spremnije u slučaju izbijanja sličnih pandemija u budućnosti. Dapače, može se uočiti kako je sadašnja pandemija COVID – 19 razotkrila kako države diljem svijeta nisu spremne na izvanredne i neočekivane situacije kao što je ova te kako je od velike važnosti pokrenuti sustav upozorenja za pandemije na temelju kojeg će se zaštititi ne samo gospodarstvo jedne države, već i brojni ljudski životi. Samim time, čovječanstvo se iznova mora suočiti s činjenicom kako, unatoč razvoju tehnologije, ekonomskom razvoju, umreženosti svijeta i dosezima čovječanstva općenito, priroda nije nešto što je uvijek varijabla poznanice – upravo suprotno. Ta nas „priroda“ upozorava koliko smo ranjivi. Koliko je ponekad nužno „zaustaviti se“ i iznova sagledati temeljne ciljeve društva i što točno životni standard mora uključivati. Brojni su zdravstveni sustavi razvijenih zemalja pokazali svoju ranjivost i kako zdravstvo nije uvijek, sasvim logično, ekonomska kategorija.

Literatura

1. Baldwin, R. (2020.), Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock, [Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock | VOX, CEPR Policy Portal \(voxeu.org\)](https://voxeu.org) (pristupljeno: 14. rujna 2021.)
2. Baletić, Z. (2009.), Kriza i antikrizna politika, *Ekonomski pregled*, 60 (1-2), str. 99 – 106, <https://hrcak.srce.hr/32925> (pristupljeno 07. srpnja 2021.)
3. Benić, Đ. (2012.), Ekonomska kriza u Europi i hrvatsko gospodarstvo, *Ekonomska misao i praksa*, no. 2, str. 847 – 854, <https://hrcak.srce.hr/94185> (pristupljeno 07. srpnja 2021.)
4. Buljan Flander, G., Mikloušić, I., Redžepi, G., Selak Bagarić, E i Brezinščak, T. (2021.), Rezultati probira mentalnog zdravlja djece u Zagrebu, Grad Zagreb.
5. Čavrak, V. (2020.), Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njihovom rješavanju, EFZG working paper series, No. 03, 2020., str. 1-19., <https://vladimir-cavrak.from.hr/2020/04/09/makroekonomija-krize-covid-19/> (pristupljeno: 14. rujna 2021.)
6. Ivanović, V. (2014.), „Pojam krize: konceptualni i metodologijski aspekti“, *Međunarodne studije*, 14 (2), str. 10 – 28, <https://hrcak.srce.hr/143305> (pristupljeno 06. srpnja 2021.)
7. Jurčić, Lj. (2010.), „Financijska kriza i fiskalna politika“, *Ekonomski pregled*, 61 (5 – 6), str. 317 – 334, <https://hrcak.srce.hr/file/85872> (pristupljeno 08. srpnja 2021.)
8. Kovač, I. (2020.), „Refleksije pandemije Covid – 19 i utjecaj na međunarodno poslovanje“, Tradicionalni skup Hrvatskog društva ekonomista u Opatiji – objavljena poglavlja, u: Tica, J. i Bačić, K. (ed.), *Ekonomska politika u 2021. godini – Hrvatska poslije pandemije*, vol. 28, poglavlje 13, Hrvatsko društvo ekonomista
9. Sharma, S. (2010.), Ekonomska kriza i kriza ekonomske znanosti, *Acta turistica*, vol. 22, no. 1, str. 7 - 36

Internet izvori:

1. DZS, [DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU - REPUBLIKA HRVATSKA \(dzs.hr\)](http://dzs.hr) (pristupljeno, 10. srpnja 2021.)
2. EUROSTAT, [Home - Eurostat \(europa.eu\)](http://europa.eu) (pristupljeno, 09. srpnja 2021.)
3. Europski parlament, [Europski parlament \(europa.eu\)](http://europa.eu) (pristupljeno: 09. srpnja 2021.)

4. Službena Internet stranica Europske Unije, [Službene web-stranice Europske unije | Europska unija \(europa.eu\)](#) (pristupljeno 10. srpnja 2021.)
5. HNB, [Naslovnica - HNB](#) (pristupljeno 09. srpnja 2021.)
6. IMF, [International Monetary Fund - Homepage \(imf.org\)](#) (pristupljeno 14. rujna 2021.)
7. NCBI, [National Center for Biotechnology Information \(nih.gov\)](#) (pristupljeno 06. srpnja 2021.)
8. Statista, Global No. 1 Business Data Platform, • [COVID-19 cases worldwide by day | Statista](#) (pristupljeno 06. srpnja 2021.)
9. WTO, [World Trade Organization - Home page - Global trade \(wto.org\)](#) (pristupljeno 13. rujna 2021.)

Popis tablica

1. Tablica br. 1. Iskustva pogodnosti djece pandemijom (prema: *Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba*)
2. Tablica br. 2. Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama (Euro po stanovniku) (prema: *Eurostat*)
3. Tablica br. 3. Nezaposlenost prema spolu i dobi – mjesečni podaci (postotak aktivne populacije) (prema: *Eurostat*)
4. Tablica 4. Obujam uvoza i izvoza robe za Republiku Hrvatsku (postotak promjene) (prema: *International Monetary Fund*)

Popis grafikona

1. Grafikon br. 1. Broj kumulativnih slučajeva koronavirusa (COVID -19) u svijetu od 22. siječnja 2020. do 16. ožujka 2021. (prema: Statista, Global No. 1 Business Data Platform)
2. Grafikon br. 2. Noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima od 2000. do 2020. (prema: Državni zavod za statistiku)

3. Grafikon br. 3. Beskontaktne transakcije za 2019. i 2020. godinu u Republici Hrvatskoj (prema: Hrvatska Narodna Banka)
4. Grafikon br. 4. Online kupovina u Republici Hrvatskoj (prema: Hrvatska Narodna Banka)
5. Grafikon br. 5. BDP po stanovniku izražen u SKM (prema: Službena Internet stranica Europske unije)
6. Grafikon br. 6. Odstupanje dionica Zoom platforme (prema: Zoom stock)
7. Grafikon br. 7. Račun dobiti i gubitka American Airlines Group (prema: American Airlines Stock)
8. Grafikon br. 8. Indeksi transporta (prema: World Trade Organization)
9. Grafikon br. 9. Indeks potrošačkih cijena u srpnju 2021. (stopa promjene) (prema: Državni zavod za statistiku)
10. Grafikon br. 10. Nominalne stope promjene maloprodaje po trgovačkim strukama (prema: Državni zavod za statistiku)

Popis slika:

1. Slika 1. Barometar robne razmjene (prema: World Trade Organization)
2. Slika 2. AS – AD model korona šoka (prema: Čavrak, V. (2020.): Makroekonomija krize COVID – 19 i kako pristupiti njihovom rješavanju)
3. Slika 3. Višestruki udari COVID – 19 pandemije u ekonomskom kružnom toku (prema: Baldwin, R., (2020.): Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock)
4. Slika 4. Prikaz prometa trgovine na malo (prema: Državni zavod za statistiku)